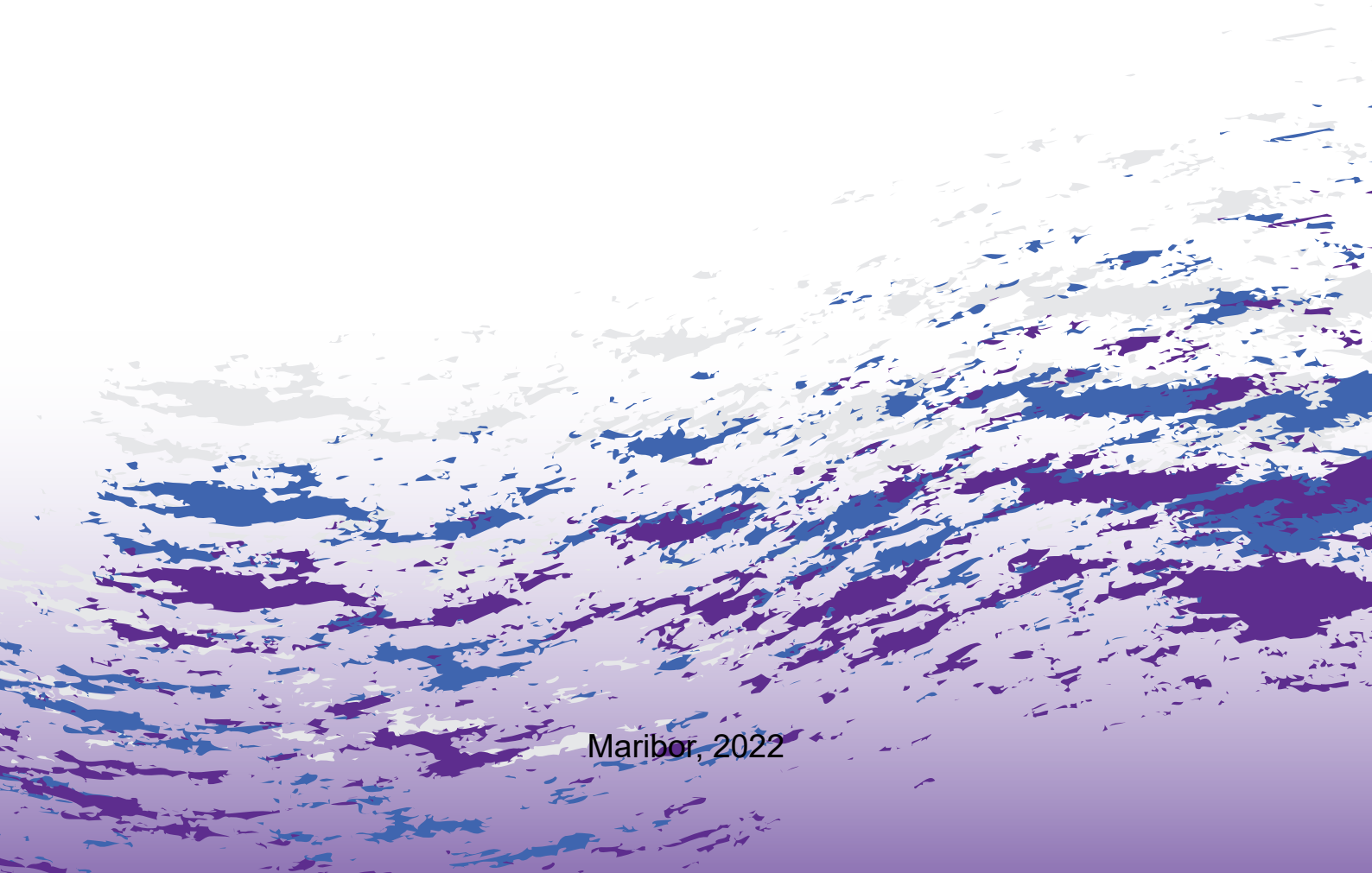

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 5 (2022), št. 2 / Year 5 (2022), No. 2

Maribor, 2022

Prejeto / Received: 28. 06. 2022

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific article

KONCEPT PEDAGOŠKEGA DELA V ARHIVIH

Vladimir MILOŠEVIĆ

Alma Mater Europaea, ECM, Maribor, Slovenija

vladimir.milosevic@almamater.si

Izvleček:

Namen tega prispevka je preučiti pedagoško ponudbo slovenske javne arhivske mreže s ciljem oblikovanja predloga arhivskega informacijskega izobraževanja za udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa. Prav tako bomo opredelili arhiv kot sodobno izobraževalno okolje in preučili pedagoško vrednost arhivskega gradiva.

Ključne besede:

izobraževalna dejavnost arhiva, arhivska pedagogika, izobraževalni potencial arhiva, načrt za arhivsko informacijsko izobraževanje

Abstract:

The Concept of Educational Work in Archives

The purpose of this paper is to examine the pedagogical offer of the Slovenian public archives network with the aim of designing a concept for archival education for participants in the educational process. We will also define the archive as a modern educational environment and examine the pedagogical value of archival materials.

Key words:

educational activity of archives, archival pedagogy, educational potential of archives, syllabus for archival education

1. Uvod

Potrebe sodobne informacijske družbe nalagajo arhivom širši okvir delovanja od običajnega varovanja gradiva in nudenja uslug uporabnikom. Od arhivov se pričakuje, da svoje usluge prilagodijo zahtevam in interesom javnosti, med katero je vse več učencev, dijakov, študentov in učiteljev ter profesorjev. Omenjene kategorije vzgojno-izobraževalnega (v nadaljevanju VIZ) procesa so specifična skupina uporabnikov, ki se jim arhivi prilagajajo z arhivsko pedagogiko oz. delovanjem arhivov na dolga leta zapostavljenem pedagoškem področju. Z odpiranjem arhivov javnosti in njihovo promocijo pa se odpirajo vprašanja in izzivi, kako učinkovito izkoristiti arhivsko gradivo pri pedagoškem delu na vseh stopnjah izobraževanja in kako arhivsko izobraziti mlade generacije v skladu s potrebami sodobne družbe. S transformacijo tradicionalne

industrijske družbe v družbo znanja, pojavom informacijske tehnologije in digitalizacijo se spreminjajo tudi zahteve sodobnega izobraževanja, ki poleg novih znanj in veščin temeljijo na konceptu vseživljenjskega učenja, podpori IKT in kompetencah 21. stoletja (Dummont in Instace, 2013a; 2013b). Izpostavljene so kompetence kritičnega razmišljanja, reševanja problemov, sodelovanja in ustvarjalnosti, podprte z digitalno pismenostjo, slednja pa se prepleta z informacijsko pismenostjo (Inovativna šola 2021). Barron in Darling-Hammond (2013) menita, da je za razvoj veščin 21. stoletja potrebno tako šolsko kot zunajšolsko okolje, ki učence spodbuja k razvijanju nove medijske pismenosti, kritičnega in systemskega mišljenja, medosebnih veščin in veščin samousmerjanja. Izobraževalni potencial arhiva je viden v različnih oblikah učenja in poučevanja izvirnega arhivskega gradiva, s katerim učenci razvijajo in utrjujejo številna znanja in veščine, ki se ujemajo s smernicami sodobnega učenja in poučevanja. Arhivi tako vse bolj postajajo prepoznaven prostor za izvenučilniško izobraževanje, pri tem pa se odpirajo številni izzivi za arhivsko stroko. Kot navaja Vuk (2018), je potrebno k zasnovi in izdelavi programov ter vsebin arhivske pedagoške ponudbe pristopiti interdisciplinarno. Vsebine je potrebno uskladiti z učnimi načrti predmetov, strategijo kulturne dediščine, digitalizacijo arhivskega gradiva, interesi šolnikov in udeležencev procesa VIZ ter promocijskimi interesi arhivov.

Institucionalni okvir, ki omogoča sodelovanje arhivov s šolstvom, obstaja na več ravneh – arhivi so v učnih načrtih (v nadaljevanju UN) neposredno omenjeni le pri splošnih ciljih pri predmetu zgodovina: »... *učenci/dijaki so zmožni oceniti pomen knjižnic, muzejev in arhivov*« (UN 2008; 2011). Pedagoška svoboda in procesna zasnova UN omogočata, da se številne učne vsebine lahko izvedejo v sodelovanju z arhivi v času rednih ur obveznih predmetov, dnevih dejavnosti, izbirnih predmetov ali projektnega dela. V Strategiji kulturne dediščine 2020–2023 so podane smernice oz. iniciativa za sodelovanje med arhivi in šolstvom v procesu pridobivanja znanja o kulturni dediščini in s tem tudi o arhivski dediščini (Strategija 2019). Omeniti je treba tudi Priporočilo Evropske komisije o digitalizaciji in spletni dostopnosti kulturnega gradiva ter njegovi digitalni hrambi, ki priporoča izvajanje ukrepov za digitalizacijo in zagotavljanje spletnega dostopa do kulturne dediščine (2011/711/EU). Arhivska zakonodaja glede uporabe arhivskega gradiva za namene VIZ v 70. členu neposredno omenja: »*Javno arhivsko gradivo se v arhivih uporablja za znanstvenoraziskovalne, kulturne in publicistične namene, predstavitve arhivskega gradiva, izobraževanje, potrebe sodnih, upravnih in drugih uradnih postopkov ter za druge namene*« (UVDAG, 70. čl.). Glede sodelovanja arhivov in šolstva ter dostopnosti arhivskega gradiva pa je v 53. členu omenjeno, da v okviru javne službe arhivi opravljajo »*dajanje arhivskega gradiva v uporabo*« (ZVDAGA, 53. čl, 11. alineja) in »*posredovanje kulturnih vrednot v zvezi z arhivskim gradivom*« (ZVDAGA, 53. čl. 12. alineja). Obe omenjeni dejavnosti se izvajata skozi pedagoško dejavnost arhiva.

Arhivska pedagogika je interdisciplinarno področje, kjer se srečujeta arhivska teorija in praksa s pedagogiko. V najširšem smislu gre za pripravo in obdelavo arhivskega gradiva za vzgojno-izobraževalne namene (Garić, 2014). Link (1997) navaja, da se pojem arhivska pedagogika razume kot spodbuda in podpora skupnemu delu arhivov in šol, v celotni proces pa je treba nujno vključiti številne strokovne profile, kot so zgodovinarji, arhivisti, pedagogi in informatiki. Idejo, da arhiv postane sestavni del izvenučilniške VIZ, so sprožili francoski arhivisti v 50. letih 20. st., v kasnejših desetletjih pa je na Zahodu doživela razmah. Tema arhivske pedagogike se obravnava na Mednarodnih arhivskih konferencah in Okroglih mizah (Zagreb, 1953, 1957; Oslo 1981), veliko podporo sodelovanju pa je leta 1986 dal UNESCO v sodelovanju z ICA, v RAMP študiji z naslovom *Archives in education* (Eckhart 1983; Jelaš 2013; Garić 2014).

Slovenija beleži prve oblike pedagoške dejavnosti arhivov po letu 1964 (ARS). Opazna rast obiskov dijakov se pojavi po letu 1978 kot posledica težnje arhiva po odpiranju javnosti (Grabnar 1982, str. 44). O prvem pedagoškem delu z učenci poroča ZAP leta 2001. Med letoma 2007 in 2010 je ARS in šest regionalnih arhivov v povprečju letno obiskalo 5600 učencev, dijakov in študentov (Horvat, 2013, str. 184).

Napredek v sodelovanju arhivov in šolstva predstavlja izid knjižice Slovenski arhivi se predstavijo (2010 in 2013), ki jo je izdalo Arhivsko društvo Slovenije. Arhivi so prepoznali šolske skupine kot najbolj množične obiskovalce, s knjižico pa so dokazali, da se zavedajo pomena arhivske pedagoške dejavnosti. Velik mejnik v arhivskem pedagoškem delu predstavlja projekt Miška Mica v arhivu, ki ga je v okviru Mednarodnega arhivskega dne (6. 6. 2012) skupaj s partnerji predstavil Zgodovinski arhiv Celje in velja za prelomnico zbliževanja slovenskih arhivov s šolami (ZAC, 2012). Digitalizacija sodobne informacijske družbe in pojav IKT ter obilje informacij predstavljajo nov izziv za arhivsko stroko, ki mora prilagajati arhivsko pedagoško ponudbo potrebam družbe (Vuk, 2018). Namen prispevka je preučitev pedagoške vrednosti arhivskega gradiva in analiza pedagoške ponudbe slovenske javne arhivske mreže s ciljem izdelave okvirnega predloga za arhivsko pedagoško ponudbo in vključitev arhivskega informacijskega izobraževanja v učne načrte. Na ta način bi se primerno izkoristil pedagoški potencial arhiva, arhiv pa bi postal izobraževalna ustanova in aktiven partner procesa VIZ.

2. Arhiv kot sodobno učno okolje in pedagoška vrednost arhivskega gradiva

Arhivi ponujajo sodobno učno okolje, kjer učenci pridobivajo znanje in kompetence na sodoben in ustvarjalen način. Omogočajo učenje in poučevanje v novem okolju, ki ni samo prostor izven klasične učilnice, temveč učenje v različnih kontekstih ob prevladi sodobnih pedagoških metod aktivnega učenja, ki učenca aktivira čutno, spoznavno in kinestetično (Polak, 2016). Sodobno učno okolje temelji na uporabi sodobnih učnih praks aktivnega učenja: raziskovalno, sodelovalno, izkustveno in doživljajsko učenje. Murken (2020, str. 60) razvrsti uporabno vrednost arhiva in arhivskega gradiva na štiri področja: arhiv služi učiteljem kot destinacija za ekskurzijo ali dan dejavnosti, vsebine pa se navezujejo na učni načrt; arhiv je izobraževalni partner šolstvu; dijaki individualno in prostovoljno uporabljajo arhiv za določene projekte, tekmovanja in raziskovalne naloge; arhiv ponuja svoj prostor za šolsko projektno delo in razstavni prostor za predstavitve učnega dela in izdelkov.

Pedagoška vrednost arhivskega gradiva, ki ga predstavljajo listine, rokopisi, fotografije, karte, spisi, plakati in filmi, je v zadnjih desetletjih prešla okvir tradicionalne omejenosti na predmet zgodovine in se uspešno navezuje tudi na geografijo, materni jezik, državljansko in likovno vzgojo, razne projektne in raziskovalne naloge. Arhivsko gradivo predstavlja osnovni vir, ki se lahko uporabi v izobraževalnih programih na vseh stopnjah šolanja. Učiteljem omogoča pripravo kakovostnega pedagoškega dela, učencem pa pomaga, da z vizualnim spremljanjem in delom z izvirnim ali prilagojenim arhivskim gradivom razvijajo veščine in pridobivajo znanje. Arhivsko gradivo predstavlja primarne vire, ki dokumentirajo in ilustrirajo časovno obdobje, dogodke, procese, ljudi, idejo ali delo in so v različnih oblikah: reproducirano gradivo (knjige), rokopisi, audio-vizualno gradivo, artefakti ali digitalno gradivo. Oblika je lahko analogna, digitalna ali digitalizirana (ACRL-SAA 2017, str. 11). Yakel (2016) navaja, da se primarni viri v izobraževanju uporabljajo kot sredstvo za učenje pisanja, abstrakcije in tehtanja dokazov, Branković (2013) pa poudarja njihov izjemen pomen pri oblikovanju mišljenja mlajših generacij in njihovega dojemanja zakonitosti družbenega razvoja. Carini (2016)

omenja, da v dobi visoke ravni elektronske pismenosti med mladino predstavlja delo s primarnimi viri izziv, saj je vedno manj interakcije s fizičnimi dokumenti. Poleg tega imajo primarni viri mnogo fizičnih značilnosti, kontekstualnih kompleksnosti (npr. politični letak) in omejitev, ki jih naredijo težko dostopne in zahtevne za interpretacijo (str. 193-196).

Poleg pridobivanja znanja je omogočen razvoj številnih veščin, ki so del sodobnega učenja in poučevanja. Skupnost ameriških arhivistov poudarja, da s primarnimi viri razvijamo naslednje veščine: pismenost dela s primarnimi viri, informacijsko pismenost, digitalno pismenost in vizualno pismenost (ACRL-SAA 2017, 11). Informacijsko pismena oseba ve, kdaj in zakaj potrebuje informacijo, jo zna poiskati in ovrednotiti ter uporabiti in posredovati na etičen način (Stopar, Kotar, Pejova, Bartol in Novljan, 2006). Malkmus (2008) med kognitivnimi veščinami omenja razvoj kritičnega razmišljanja kot tudi raziskovalne veščine, ki jih razvijamo z uporabo in analiziranjem izvirnega arhivskega gradiva. Veščine kritičnega razmišljanja so osnovna komponenta pri delu s primarnimi viri, njihova vključitev v izobraževalni program pa občutno izboljša in spodbudi sposobnost učencev, dijakov in študentov k analiziranju in lastni interpretaciji primarnih virov (Robyns, 2001). Veščine obsegajo znanje kako pristopiti k virom, kritizirati trditev, potrditi dokaze, preučiti avtorjev namen, upoštevati javnost, umetniške sledi in kontekstualizirati dokument (Robyns, 2001).

Številne raziskave primarnega izobraževanja potrjujejo, da trendi sodobnega učenja narekujejo uporabo primarnih virov kot osnovni učni pripomoček mnogih učiteljev pri poučevanju in ocenjevanju. Arhivistom je omogočeno tvorno sodelovanje s pedagoško skupnostjo, saj učence spodbujajo, da z uporabo gradiva povečujejo raznolikost uporabnikov in širši dostop do arhivskega repozitorija (Hendry v Şentürk 2013, str. 109). Učenci vrednotijo primarne vire pri njihovih zgodovinskih projektih ali pri analizi besedil v zgodovinskih učbenikih in tako razvijajo zgodovinski spomin ter zagovarjajo svoje stališče do preteklosti. Oblikujejo svoje lastno zgodovinsko mnenje brez neposrednega vpliva učitelja (Newmark v Şentürk 2013, str. 109). Primarno zgodovinsko gradivo kaže učencem način, s katerim je zgodovina odkrita in opisana. Učenci odkrivajo družbeni, politični in ekonomski kontekst, v katerem so viri nastali. Z zgodovinskim znanjem, pridobljenim med poukom, v šoli identificirajo in primerjajo vire, deduktivno izpolnijo vrzeli v znanju in ustvarijo prepričljivo zgodovinsko razlago. Delo z zgodovinskimi viri izboljšuje bralne sposobnosti, pisalne, analitične in predstavitvene veščine, ki se prepletajo z informacijsko pismenostjo (Dearstine v Şentürk 2013, str. 109). Torres in Yakel (2003) sta objavila raziskavo na temo »arhivska inteligenca«. Termin definira veščine, ki so potrebne, da bi oseba samostojno vodila raziskovanje primarnih virov, razvijale pa naj bi se sistematično na vseh ravneh izobraževanja. Koncept arhivske inteligence se ujema z raziskavami številnih avtorjev, ki obravnavajo razvoj informacijske pismenosti za primarne vire. Nanaša se na razumevanje, kako najti gradivo primarnega izvora, in obsega razumevanje repozitorijev, njihovih struktur, pravil in zakonov, etike ter arhivskih načel, na katere se zanašajo arhivisti pri svojem delu (Carini 2016, 193-196).

Vsi zgodovinski dogodki so vrednoteni na podlagi primarnih virov, ki imajo različne fizične značilnosti, vsebinsko kompleksnost in omejitve. Preko stika s primarnimi viri ima učenec možnost doživeti trenutek »odkrivanja«, kar močno deluje na doživetje in spomin, ker odkrije vzročno-posledično zvezo in na ta način izboljša razumevanje preteklosti in sedanjosti. To omogoča učencu večjo aktivnost in samostojnost pri učenju. Učenci si najbolj zapomnijo to, kar vidijo, poleg tega pa se navajajo prepoznati starost gradiva in vrednost dokumentov. Kathleen Roe, avtorica vplivnih del z naslovom Poučevanje z zgodovinskimi dokumenti (1981, 1989), navaja, da so primarni viri koristni pri poučevanju zgodovine, sociologije, uprave, književnosti, znanosti, matematike, gledališke umetnosti,

komunikologije, medtem ko razvijajo veščine kritičnega branja in razmišljanja (Malkmus 2008, 55).

Ameriška agencija NARA ugotavlja, da se učenci preko primarnih virov soočajo z dvema dejstvom: zapis zgodovinskih dogodkov odraža osebno, družbeno, politično ali ekonomsko stališče udeležencev; učenci prinesejo k virom svoje pristranskosti, ki jih ustvarjajo njihove osebne situacije in družbeno okolje, v katerem živijo. Med delom z viri se zavedajo, da zgodovina obstaja z interpretacijo, ki je začasna in negotova. Kot pomembno vrednost uporabe arhivskega gradiva v izobraževanju se omenja tudi humanizacija zgodovine; z uporabo izvirnih virov se učenci »dotikajo« življenj ljudi, o katerih piše zgodovina, spoznavajo človeška čustva, vrednote in odnose v preteklosti (Dunn, 1999). Noll (2014) vidi uporabo primarnih virov pri pouku zgodovine kot odmik od tradicionalnega poučevanja, kjer prevladujejo učbeniki, tradicionalno predavanje in pomnjenje dejstev (str. 3).

Analiza dokumenta je prvi korak pri delu s primarnimi viri. Preko primarnih virov se učenci in dijaki učijo razmišljati o razumevanju konteksta in pridobivanju informacij s katerimi utemeljujejo svoje mnenje. Pedagoški oddelek NARA priporoča za začetnike analizo dokumenta v štirih zaporednih korakih: spoznaj dokument; opazuj dele dokumenta; poskusi razumeti; uporabi dokument kot zgodovinski dokaz. Ko učenci usvojijo postopek v štirih korakih, so ga sposobni uporabljati vsakič, ko imajo opravka s primarnim virom (National Archives, 2022).

Izvirno arhivsko gradivo bogati izkušnje učencev, ker jih pritegne k učenju tako, da ujame njihovo radovednost in jih poveže z ljudmi in dogodki iz preteklosti. Izpostavljenost izvirnemu gradivu učence navdušuje, spodbuja njihovo domišljijo, ustvarja nova vprašanja in tako povzroča željo po dodatnem učenju. Tudi učenci, dijaki in študenti, ki ocenjujejo lastno izkušnjo zgodovinskega raziskovanja, priznavajo, da jim poveza s primarnimi viri prinaša doživljanje zgodovine bolj neposredno. Zavedajo se, da so se naučili pomembnih atributov zgodovinarjev (zbiranje virov, kontekstualizacija, natančno branje in potrditev) in da so zgodovino doživeli kot pravi zgodovinarji (Weiner, 2015, str. 4). Hofrgräff (2014, str. 279) navaja, da učenci z vizualnim spremljanjem izobraževalnih vsebin razvijajo veščine zgodovinskega razmišljanja, kar je bolj zanimivo in ustvarjalno kot običajno učenje iz knjig. Podobnega mnenja je Carini (2016, 193), ki ugotavlja, da sta zgodovinski kontekst in zgodovinsko razmišljanje ključna za razumevanje in uporabo podatkov arhivskih primarnih virov. Termin zgodovinsko razmišljanje zagovarja Wineburg (2002), ki ga definira kot kritičen odnos do virov in tehtanje dokazov, temelji pa na poučevanju osnovnih veščin, ki spadajo v domeno zgodovinarjev.

Primarni arhivski viri so dostopni v fizični in elektronski obliki. Elektronski dostop pomaga učencem dostop do zgodovine na aktiven, kreativen in kritičen način, arhivom pa omogoča razširiti svojo aktivnost in okrepiti vezi z javnostjo. Množična digitalizacija arhivskega gradiva daje na splet ogromno količino digitalizatorov, kar deluje sinergično in spodbuja učitelje ter učence k zgodovinskemu raziskovanju (Malkmus 2008, str. 56). Murken (2020) poudarja, da mora arhivska pedagogika potekati v arhivu, torej v živo in ne v virtualnem spletnem svetu, Lyons pa je mnenja, da elektronski dostop ne bi smel prevladati nad fizičnim (Lyons v Şentürk, str. 109).

3. Sodelovanje arhivov in šol

3.1 Pedagoška dejavnost slovenskih arhivov

3.1.1 Metode

Vzorec raziskave obsega Državni arhiv Slovenije (ARS) in šest pokrajinskih arhivov (ZAL, ZAC, ZAP, PAK, PAM, PANG).

3.1.2 Postopki in instrumenti

Prvotno je bila opravljena analiza pedagoških vsebin. Preverjene so bile spletne strani omenjenih arhivov z namenom ugotovitve obstoja pedagoške dejavnosti oziroma vzgojno-izobraževalnih vsebin. Upoštevali smo le obstoječo (vidno) kategorijo spletnih strani, ki se nanaša na pedagoško dejavnost (učne ure). V omenjeni kategoriji smo preverili obseg pedagoške dejavnosti in možnost dostopa do morebitnih on-line vsebin. Preverili smo tudi uporabo družabnih omrežij z namenom promocije splošne arhivske ponudbe. Sledila je kratka anketa zaprtega in odprtega tipa, ki je bila poslana na e-naslov omenjenih arhivov. Predstavniki arhivov so poročali o vsebinah pedagoške dejavnosti, interesu za sodelovanje s strani šol, morebitni stalni zadolžitvi določenega strokovnega delavca za pedagoško dejavnost, obstoju pedagoške dejavnosti v strateških načrtih in glede posebnega prostora za pedagoško dejavnost.

3.1.3 Omejitve raziskave

Anketa je bila po obsegu kratka in splošna. Izpuščeno je bilo anketiranje učiteljev, kar pomeni, da ne poznamo njihovega mnenja in interesov glede sodelovanja z arhivi. Zaradi vsebinske omejitve prispevka je izpuščena podrobnejša analiza pedagoških vsebin.

3.2 Rezultati in ugotovitve

Splošne ugotovitve so, da vsi arhivi izvajajo pedagoško dejavnost, nimajo pa arhivskega pedagoga. V posameznih arhivih so za pedagoške dejavnosti določeni posamezni arhivisti, pri ostalih se določajo po potrebi. Pedagoška ponudba je na spletu predstavljena v kategoriji »učne ure«, za šole pa je obisk arhiva brezplačen. Predstavniki arhivov pozitivno ocenjujejo interes šol za sodelovanje.

ARS nima lastne spletne strani. Predstavljen je kot organ v sestavi na platformi »gov.si«. ZAC in PAK in PANG kljub bogati pedagoški ponudbi nimajo spletne kategorije za pedagoško ponudbo. ZAL izstopa s ponudbo e-delovnih listov, ki so usklajeni z učnimi načrti zgodovine, slovenskega jezika in družbe. ZAP je s preselitvijo v nove prostore edini arhiv, ki ima samostojen prostor za pedagoško dejavnost. Vsi arhivi se zavedajo pomena sodobnih socialnih omrežij (izjema PANG), ki jih za namene promocije ponudbe in dogodkov tudi uspešno uporabljajo. Za pedagoško delo večinoma ni zadolžena le ena oseba, ampak se zaposleni vključujejo po potrebi. Pozitivno je, da ima mnogo arhivistov pedagoško izobrazbo in so seznanjeni s pedagoško-didaktičnimi načeli (Horvat, 2013). Na pedagoško dejavnost gledajo z vidika popularizacije arhivov in izobraževanja na področju kulturne dediščine.

Tabela 1: Pedagoška ponudba slovenskih arhivov. Vir: anketa (2021).

IME ARHIVA	pedagoška ponudba vidna na spletu	ponudba pedagoške dejavnosti	interes za sodelovanje s strani šol	za pedagoško dejavnost zadolžena določena oseba	za pedagoško dejavnost poseben prostor	strateški načrti za pedagoško delo	uporaba socialnih omrežij
Arhiv RS	NE	DA	DA	NE	NE	DA	Fb, Ins, Tw, Yt
ZA Ljubljana	DA	DA	DA	DA	NE	DA	Fb, Ins
ZA Celje	NE	DA	DA	NE	NE	DA	Fb, Ins, Tw, Yt
ZA Ptuj	DA	DA	DA	NE	DA	DA	Fb
PA Koper	NE	DA	DA	NE	NE	DA	Fb
PA Maribor	DA	DA	DA	DA	NE	DA	Fb, Tw
PA Nova Gorica	NE	DA	DA	DA	NE	DA	/

Ugotovljeno je, da obstajajo razlike med posameznimi arhivi glede vsebine in obsega pedagoške ponudbe. Vsi arhivi izvajajo arhivske delavnice (razen PANG), splošna predstavitvena predavanja, tematska predavanja, filmske projekcije in tematske učne ure (razen ARS). Največja slabost je odsotnost on-line vsebin in e-orodij za pedagoško dejavnost ter odsotnost vsebin, ki so povezane z arhivskim izobraževanjem. Pedagoška dejavnost arhivov je prepuščena vodstvu arhivov, ki organizira delo po lastnih močeh, pri tem pa upošteva obseg in vsebino fonda, kadrovske, organizacijske, tehnične, finančne in prostorske omejitve. Sodelovanje s šolami je dobro utečeno, veselijo se vsakega kontakta s šolami, svojo pedagoško dejavnost pa so pripravljene prilagoditi željam in potrebam učiteljev. Geografsko oddaljenost šol rešujejo z obiskom arhivistov na šoli, v obliki »arhiva v kovčku«.

Tabela 2: Vsebine pedagoške ponudbe arhivov. Vir: anketa (2021).

IME ARHIVA	Arhivske delavnice	Vodenje po razstavah	Splošno predstavitvene učne ure	Tematske učne ure	Filmske projekcije	On-line vsebine	Obiski arhiva na šoli
Arhiv RS	DA	DA	DA	NE	DA	NE	NE
ZA Ljubljana	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA
ZA Celje	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA
ZA Ptuj	DA	DA	DA	DA	DA	NE	/
PA Koper	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA
PA Maribor	DA	DA	DA	DA	DA	NE	DA
PA Nova Gorica	NE	DA	DA	DA	NE	NE	DA

4. Razprava in predlagane rešitve

Slovenski arhivi se v okviru prizadevanja za večjo prepoznavnost zavedajo pomembnosti pedagoške ponudbe. Poudariti je treba, da so arhivi tisti, ki se morajo prvi aktivirati in k sodelovanju privabiti šole, nato pa v sodelovanju s pedagoško stroko razvijati pedagoške vsebine in arhivsko pedagogiko. Neposreden stik arhivistov in pedagogov je najboljša strategija za vključevanje arhivov v proces VIZ. Arhivisti so tisti, ki najbolje poznajo arhivsko gradivo, učitelji pa so tisti, ki določijo, katero arhivsko gradivo pomaga učencem, je v skladu z učnim načrtom in je primerno glede na starost in spretnost učencev (Senturk, 2013). Prav tako morajo učitelji učence pripraviti, razložiti tematiko in predstaviti uporabo e-pripomočkov ter orodij (Jelaš, 2013).

S povečanim sodelovanjem med arhivi in šolstvom ter obsežno digitalizacijo arhivskega gradiva so se ustvarili ugodni pogoji za pedagoško delo s primarnimi viri, ki je v skladu s koncepti sodobnega učenja in poučevanja ter inovativnega učnega okolja. Za arhiviste je bistveno, da šolarje seznani ne le s predmetnim gradivom, temveč tudi s tem, kako gradivo najti, ga interpretirati in ustvariti lasten narativ na podlagi primarnih virov (Carini, 2016). Razvoj številnih znanj, spretnosti in kompetenc je najbolj učinkovit v pogojih dobrega sodelovanja arhivov in šol ter razvite arhivske pedagogike. Sodelovanje obsega pripravo arhivskega gradiva za učne ure in delavnice, digitalizacijo in prilagoditev gradiva učnim načrtom ter njihovo objavljanje na spletni strani arhiva. Poleg tega bi sodelovanje omogočilo izdelavo kakovostnih e-pripomočkov in e-vsebin z jasnimi napotki o tem, kako poučevati in interpretirati arhivsko gradivo, kar bi spodbujalo razvoj znanj in kompetenc učencev (Garić, 2014). Dostopnost e-didaktičnih pripomočkov in e-gradiv bi rešilo problem odsotnosti stika mnogih šol z arhivi zaradi geografske oddaljenosti, prav tako pa bi omogočilo bolj obsežno in pogosto uporabo primarnih virov v procesu izobraževanja.

Zaradi odsotnosti zakonske regulative, uradnih smernic in standardov glede pedagoške ponudbe so arhivi prepuščeni lastni izvirnosti in pobudam, zato so opazne razlike v njeni vsebini in obsegu. Uradne smernice in standarde bi morali razviti kot proces skupnega delovanja krovnih institucij za področje šolstva (MIZŠ) in kulture (MK). Spodbuditi je treba oblikovanje strokovne delovne skupine arhivistov in pedagogov, ki bi z medsebojno izmenjavo kompetenc, interesov in izkušenj ter upoštevanjem znanstvenih dognanj in primerov dobre prakse v tujini dvignila arhivsko pedagogiko na višji nivo, kar bi arhivom prineslo vlogo partnerja v izobraževanju. Vključenost arhivov v proces VIZ bi morala slediti knjižnicam in muzejem, zato bi morale imeti arhivsko informacijsko izobraževanje večjo vlogo v učnih načrtih. Izobraževalni potencial arhivov je dobro znan učiteljem zgodovine, manj pa učiteljem geografije, državljanske vzgoje, slovenskega jezika in učiteljem razredne stopnje. Pedagoška avtonomija in učni načrti učiteljem omogočajo izvedbo učnih aktivnosti v arhivu, prav tako smernice sodobnega poučevanja in učenja, zato je na arhivistih, da spodbudijo tudi ostale učitelje k uporabi arhivskega gradiva.

Osrednjo vlogo pri izobraževanju igra arhivski pedagog, ki uradno nima sistematiziranega delovnega mesta v arhivski mreži, kljub dejstvu, da vsi arhivi dobra tri desetletja ponujajo obsežne pedagoške vsebine, ki se z leti dopolnjujejo in nadgrajujejo. Zahtevo po uvedbi arhivskega pedagoga narekujejo pedagoško-didaktična specifična in obseg dela z udeleženci procesa VIZ. S tem bi se razbremenili arhivisti, ki opravljajo primarno delo arhivske službe. Arhivski pedagog mora pridobiti osnovna pedagoška in didaktična znanja, da lahko uspešno pripravlja pedagoške vsebine, pripravlja in prilagaja arhivsko gradivo ter ga posreduje učencem glede na njihovo razvojno stopnjo in učne cilje.

Noll (2014) ugotavlja porast uporabe primarnih virov v izobraževanju in dejstvo, da učenci, dijaki in študenti še nimajo potrebnega znanja in veščin arhivskega raziskovanja, ki jih je treba razvijati skozi celoten proces šolanja. S pridobivanjem znanj arhivskega raziskovanja pridobiva učenec sposobnost kontekstualizacije primarnih virov, kar je podlaga, da bo pogosteje obiskoval arhiv tako med šolanjem na višjih stopnjah kot v odrasli dobi.

Cilj prispevka je predstaviti predlog arhivskih znanj in veščin, ki bi jih vključili v učne načrte. Sledilo bi poenotenje metode in standardov pedagoške ponudbe arhivov z namenom izboljšanja učinkovitosti dela in na koncu še izdelava vsebin, ki bi se v obliki arhivskih delavnic izvajale »on-site«, kot so zgodovinske, genealoške, paleografske, heraldične, sfragistične, kartografske, fotografske itd., kakor tudi »on-line«. Slednje zahtevajo izdelavo digitalizatorov, e-modulov, ustreznih orodij, učnih pripomočkov, navodil za učence in učitelje ter izdelavo e-platforme, ki bo uporabnikom neomejeno dostopna in bo nadomestila fizično prisotnost v arhivu. Pri tem pa se nikakor ne sme zanemariti fizična prisotnost v arhivu, spoznavanje arhiva kot institucije in spoznavanje arhivske službe.

4.1 Predlog arhivskega informacijskega izobraževanja

PRVO TRILETJE:

CILJI: učenci
• Spoznajo arhiv kot institucijo in njegove naloge ter storitve • Spoznajo osnovne arhivske pojme: dokument, listina, arhivsko skladišče, arhivska čitalnica, mikrofilm, arhivska škatla, arhivski popisi, gotica, pergament, pečat in inicialka • Spoznajo vse vrste oblike in vrste arhivskega gradiva (listine, fotografije, zemljevidi, načrti, knjige, plakati, filmi, časopisi ...) in poznajo njihov namen • Vedo, kateri dokumenti sodijo v arhiv • Spoznajo pečat, grb, fotografijo, plakat, stare pisave • Spoznajo pisne podlage, pisne materiale in oblike klasičnih nosilcev informacij
VSEBINE:
• Predstavitev arhiva in njegove zgodovine • Predstavitev arhivskega poklica in arhivske službe • Arhivske pravljice urice (Miška Mica v arhivu) • Ogled različnih vrst arhivalij (listine, zemljevidi, spričevalo, šolska kronika, fotografije iz šolstva v preteklosti) • Iskanje arhivskega gradiva • Ustvarjalno-tematske delavnice: izdelava zloženek na temo Miška mica v arhivu
DEJAVNOSTI:
• Poslušanje pravljic o Miški Mici v arhivu • Ogled predstavitev filmov ali PPT o arhivu in arhivskem poklicu • Prikaz arhivalij v živo in njihova predstavitev na projektorju • Učenci razvrščajo stare/nove knjige, fotografije, zgoščenke, časopise ... po vrstnem redu na način, za katerega mislijo, da je pomemben v arhivu, in to utemeljijo • Učenci izbirajo in določajo, kateri predmeti sodijo v arhiv (muzealije, knjige, arhivalije, predmeti) • Ogled skladišča, čitalnice, oddelka za restavracijo in konzervacijo • Učenci skupaj z arhivistom poiščejo arhivalijo v skladišču • Reševanje kvizov

DRUGO TRILETJE:

CILJI: učenci
• Vedo, kdo so uporabniki arhivskega gradiva in kakšni so nameni uporabe • Spoznajo organiziranost arhiva in namen čitalnice, skladišča, restavratorske delavnice • Pridobivajo številne veščine in znanja ter podrobneje spoznajo primarne vire
VSEBINE:
• Uporaba arhivskega gradiva: namen uporabe AG; uporabniki AG in arhivskih storitev; Izogibanje poškodbam AG. • Voden oglede oddelkov v arhivu • Ustvarjalno-tematske delavnice (heraldika, sfragistika, kaligrafija, fotografija, plakati, časopisi, listine)
DEJAVNOSTI:
• Podrobnejši ogled skladišča (premična vrata, arhivska škatla), čitalnice (izpolnjevanje vloge za dostop do gradiva; delo z napravo za gledanje mikrofilmov in mikrofišev), oddelka za restavracijo in konzervacijo • Heraldika delavnica: barvanje, slikanje grba; izdelava grba iz kolaža • Sfragistična delavnica: izdelava pečatov • Delavnica ustvarjalnega pisanja/kaligrafska delavnica: pisanje z gosjim peresom • Delavnica izdelave plakatov: izdelava plakata v kolaž tehniki; učenec opiše plakat; učenci primerjajo stare in nove plakate • Fotografska delavnica: opis fotografije in postavitev v zgodovinski kontekst; učenec dodaja sliki govorne oblačke; učenec izdelava kolaž iz slik • Časopisna delavnica: predstavitev starejših časopisov in seznanitev z njihovo vrednostjo; branje novic in diskusija na izbrano temo; igra vlog; pisanje člankov in pisem • Reševanje kvizov

TRETJE TRILETJE:

CILJI: učenci
• Spoznajo osnovne naloge arhiviranja (vrednotenje, urejanje, vzdrževanje inventarja, hramba, varovanje, restavracija, reprodukcija) • Vedo, katere iskalne pripomočke ima arhiv in kako priti do iskanega gradiva ter kako naročiti gradivo • Znajo z uporabo iskalnih pripomočkov najti arhivalijo • Prepoznajo razlike med starim in novim dokumentom • Prepoznajo dokument, njegove značilnosti, vrste in ve, kako nastane ter kaj ga razlikuje od drugih virov • Spoznajo potovanje dokumenta od nastanka, vrednotenja, urejanja, do hrambe in ponovne uporabe • Spoznavajo, kako arhiv uporablja sodobne in starejše medije ter delo z njimi (npr. baza podatkov, internet, tehnologija na fotografiji) • Razvijajo arhivske kompetence
VSEBINE:
• Uporaba arhivskih iskalnih pripomočkov (fizična in e-oblika) • Naročanje gradiva • Kako se ugotovi, kateri dokumenti sodijo v arhiv? Kako arhivist ureja in beleži ta dokument? Primerjava vodnikov: splošni in tematski vodniki, urejeni tudi po fondih in zbirkah • Kako se arhivsko gradivo poškoduje? S katerimi tehnikami preprečujejo poškodbe (hidromer, požarna vrata ...) ? Restavriranje poškodovanega gradiva • Reprodukcijska delavnica, filmski studio • Namen reprodukcije gradiva; digitalizacija gradiva; varovanje e-gradiva • Izbrane teme: zgodovina pisave; diplomatika, dokument • Življenjski cikel dokumenta

• Sodobni mediji in arhiv
DEJAVNOSTI:
• Iskanje po arhivskih pomagalih (popisi, vodniki, inventarji) v fizični obliki v e-repozitoriju • Izpolnjevanje naročilnice • Razporejanje dokumentov po naslovu v smiselni vrstni red • Odpiranje/zapiranje požarnih vrat; eksperimenti: reakcije na vodo, toploto, delovanje mehanskih sil na podlage – nosilce informacij; hramba digitalnih medijev • Izdelava digitalizatorov; rokovanje z mikrofilmi in mikrofiši • Predstavitve razlik na starem in novem dokumentu (pisava, nosilci informacij, pisalna sredstva); branje starih dokumentov • Predstavitve različnih dokumentov in njihovih elementov; primerjava starega dokumenta z novim; izdelava dokumenta (spričevalo); branje dokumentov; igra vlog • Reševanje kvizov.

SREDNJA ŠOLA

CILJI: dijaki
VEDETI: • Razumejo vlogo sekundarnih virov glede na primarne vire (dalje PV) INTERPRETIRATI: • Poznao pomen in način uporabe opazovanja kot orodja za razumevanje in analiziranje dokumenta • Razumejo pomen javnosti (oseba ali množica) glede na namen izdanega dokumenta • Razumejo pomen odnosa med ustvarjalcem in prejemnikom dokumenta • Razumejo pomembnost datumov na dokumentu • Znajo razložiti slog dokumenta, kar omogoča razumevanje ustvarjalca, njegovo razpoloženje in motiv • Znajo fizično ovrednotiti primarne vire (razumejo, kako kakovost sredstev pisanja in nosilcev informacij vpliva na interpretacijo PV) • Razumejo pomen časovne kronologije • Razumejo naravo različnih vrst in oblik dokumentov, vključno s pisnimi, tiskanimi, elektronskimi, audio, video • Razumejo zgodovinski kontekst in njegov pomen pri interpretaciji PV • Znajo ustvariti lasten narativ na podlagi različnih PV VREDNOTENJE: • Razumejo arhivsko načelo provenience: vedo, kako najti ustrezne repozitorije glede na predmet iskanja; znajo določiti, kateri vir znotraj zbirke je primeren za raziskovalno temo UPORABA: • Poznao primeren način rokovanja z AG; poznajo koncept zbirke; razumejo pomembnost prvotne ureditve; poznajo namen omejitve dostopa; pridobijo osnovno znanje glede avtorskih pravic in poštene uporabe virov; pridobijo znanje, kako pravilno citirati vire DOSTOP: • Znajo prepoznati in poiskati ustrezen arhiv; znajo najti zbirko s primarnimi viri; razumejo pripomočke za iskanje in njihovo strukturo; poznajo razmerje med izvirniki in surogati (fizične in e-oblike) ETIČNA NAČELA: • Razumejo posledice odstranjevanja podatkov z dokumenta s ciljem preoblikovanja; razumejo nevarnosti in posledice uničevanja in spreminjanja AG; poznajo posledice napačne predstavitve oseb predstavljenih v dokumentu; razumejo pomen resnice za kronologijo (Carini 2016, 198-200)

VSEBINE:
• Sodobni mediji in arhivi • Interpretacija; vrednotenje; uporaba; dostop; etična načela
DEJAVNOSTI:
• Iskanje • Arhivske delavnice, arhivski tečaji

5. Zaključek

Z naraščanjem ciljne skupine uporabnikov arhivov, ki pripada procesu VIZ, se arhivska služba sooča s številnimi pedagoškimi izzivi in prepozna svoje pedagoško poslanstvo. Arhivi niso samo čuvaji kulturne dediščine, ampak tudi zakladnica za širjenje znanj in razvijanje veščin, zato so postali tudi prostor za izobraževanje. Pedagoški potencial arhivov in arhivskega gradiva je prepoznan, vendar premalo izkoriščen. Z uvedbo arhivskega pedagoga bi se odprla možnost kakovostnega sodelovanja med arhivi in šolstvom, cilji sodobnega pedagoškega dela v arhivih pa bi presegli tradicionalen pristop, ki je omejen na promocijo arhivske službe in kulturne dediščine, ter se usmerili tudi na arhivsko informacijsko izobraževanje in pridobivanje številnih veščin, ki so v skladu s smernicami sodobnega učenja in izobraževanja. Pri pripravi izobraževalnih vsebin v arhivu morajo arhivisti upoštevati nedavne raziskave in primere dobre prakse, kar bo dalo rezultat v večji angažiranosti učencev, dijakov in študentov pri delu s primarnimi viri ter usposobljenosti trenutnih in bodočih uporabnikov arhivov.

Arhivska pedagoška ponudba trenutno nima standardov ali smernic, arhivi pa imajo premajhno zastopanost v učnih načrtih. Arhivsko informacijsko izobraževanje je treba integrirati v učne načrte osnovnih in srednjih šol ter posameznih fakultet. Da bi bilo pedagoško delo v arhivih učinkovito, mora biti poenoteno in standardizirano oz. morajo obstajati enoten pedagoški okvir delovanja. Koristil bi snovalcem arhivske pedagoške ponudbe in učiteljem, ki želijo pri pouku uporabiti izvirno arhivsko gradivo, ter učencem, dijakom in študentom za izobraževalne namene. Da bi izkoristili pedagoški potencial arhiva, pa je potrebno pospešiti sodelovanje med arhivistom in učiteljem, kar bi dvignilo arhivsko pedagogiko in prepoznavnost arhivov na višjo raven, prav tako pa kakovost pouka in izobraževalni proces.

Kakovost pedagoškega dela v arhivu pogojujejo tudi didaktični pripomočki, ki jih je treba vnaprej osmisliti in pripraviti. Pri tem gre za delovne liste, plakate, replike gradiva, multimedijske pripomočke, interaktivne učilnice in posebne publikacije namenjene učencem in učiteljem. Ti pripomočki bi se uporabljali v različne namene: pri pouku, arhivskih delavnicah, raziskovalnih projektih itd. (Jelaš, 2013).

Arhiv kot prostor za izvenučilniško izobraževanje v zadnjih desetletjih pridobiva na pomenu. Vrednost arhivske pedagogike in posredovanja kulturne dediščine je danes nesporna, arhivi pa postajajo stalen izobraževalni partner sistemu VIZ. Prvi koraki spoznavanja arhiva morajo biti dovolj zgodnji. Z vodenimi ogledi, učnimi urami in arhivskimi delavnicami se daje šolarjem možnost, da spoznajo naloge in funkcije arhiva ter pridobivajo začetne izkušnje pri delu s primarnimi viri.

Predlagani primer načrta za Arhivsko informacijsko izobraževanje ni dokončen produkt, temveč koncept, ki zahteva številne prilagoditve in dopolnitve. Nadaljnji razvoj je odvisen od angažiranja arhivistov in učiteljev ter pristojnih ministrstev, njihovega medsebojnega sodelovanja in iskanja skupnih interesov. Kljub pomanjkljivostim pa se predlagani okvir lahko uporablja kot koristen vodnik arhivistom in učiteljem pri delu s primarnimi viri in arhivskem izobraževanju ter organizaciji arhivske pedagoške ponudbe.

6. Viri in literatura

- Aristovnik, B. (2012).** Pedagoška dejavnost v Zgodovinskem arhivu Celje v obdobju 2001 do 2011. *Zgodovina v šoli*. Zavod RS ta šolstvo. 21(3-4): 59–67, 95–96. URN:NBN:SI:DOC-IAWQZQOX from <http://www.dlib.si>
- Association of College Research Libraries, Society of American Archivists. (2017).** *Guidelines for Primary Source Literacy*. ACRL-SAA. Dostopno na: <https://www2.archivists.org/sites/all/files/Guidelines%20for%20Primary%20Source%20Literacy%20-%202018%20January%202018%20Revision.pdf>.
- Barron, B. in Darling-Hammond, L. (2013).** Obeti in izzivi za pristope k učenju, temelječe na raziskovanju. V Sentočnik, Sonja ur. *O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 183–205. Dostopno na: <https://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf>.
- Bedrač, M., Berlič M., in Horvat, M. (2018).** Biografski film kot pripomoček pri pouku. V *Mladi in identiteta*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo: 19–20.
- Bešter, T. (2014).** *Informacijska pismenost*. Center za informacijske storitve NUK. Dostopno na: <https://pt.slideshare.net/tbesther/informacijska-pismenost>.
- Branković, D. (2013).** Arhivi i škole: negovanje i razvijanje odnosa prema kulturnoj baštini. *Atlanti*. Maribor: Mednarodni inštitut arhivskih znanosti Trst-Maribor. 23(2): 97–105.
- Brodnik, V. (2018).** Delo z zgodovinskimi viri. V Vilma Brodnik ur. *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem*. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2020. Zavod RS za šolstvo. 44–55.
- Carini, P. (2009).** Archivists as Educators: Integrating Primary Sources into the Curriculum, *Journal of Archival Organization*, 7:1-2, 41–50, DOI: www.doi.org/10.1080/15332740902892619.
- Carini, P. (2016).** "Information Literacy for Archives and Special Collections: Defining Outcomes." Portal: *Libraries and the Academy*. John Hopkins University Press 16(1): 191–206.
- Clubb, B., Draper, J.L. in Yarrow, A. (2008).** *Splošne knjižnice, arhivi in muzeji: primeri vzajemne pomoči in sodelovanja*. The Hague, IFLA Headquarters.
- Cook, S.A. (1997).** Connecting Archives and the Classroom. *Archivaria* 44: 102–17.
- Daniels, M., Yakel, E. (2013).** Uncovering impact: The influence of archives on student learning. *Journal of Academic Librarianship*, 39(5), 414–422.
- Dumont, H., Istance, D. (2013a).** Analiziranje in oblikovanje učnih okolij za 21. stoletje. V Sentočnik, Sonja ur. *O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 23-35.
- Dumont, H., Istance, D. (2013b).** Smernice za učna okolja v 21. stoletju. V Sentočnik, Sonja ur. *O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 285-303.
- Dunn, G.J. (1999).** Digital Archives In Primary School Education. *InfoSys* 246. Dostopno na <http://besser.tsoa.nyu.edu/impact/s99/Projects/paper/jgdunn.html>.
- Eckhart G.F. (1986).** *Archives and Education: A RAMP Study with Guidelines*. Paris: UNESCO.
- EURYDICE. (2021).** Slovenija: Profesionalni razvoj vzgojiteljev in učiteljev. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-73_sl.
- Evropska komisija. (2011).** Priporočilo komisije z dne 27. oktobra 2011 o digitalizaciji in spletni dostopnosti kulturnega gradiva ter njegovi digitalni hrambi.

- Evropski parlament in svet. (2006).** Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta EU z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/962/ES). Uradni list Evropske unije, 30. 12. 2006: L 394/10
- Flynn, P. (2020).** Towards a pedagogy of archival engagement. *Archives and Records*, 41(2): 105–108.
- Garić, A. (2014).** *Doprinos arhiva u odgoju i obrazovanju*. (Diplomsko delo). Sveučilište u Zagrebu. Pedagoški fakultet.
- Gilliland-Swetland, A. (1998).** An Explanation of K–12 User Needs for Digital Primary Source Materials. *American Archivist* 61(1): 136–157.
- Gilliland-Swetland, A., Kafai, Y.B. in Landis, W.E. (1999).** Integrating Primary Sources into the Elementary School Classroom: A Case Study of Teachers' Perspectives. *Archivaria* 48(2): 89–116.
- Grabnar, M. (1982).** Ali se lahko arhiv vključi v vzgojno izobraževalni proces mladega človeka? V Bezljaj Krevelj, Ljudmila ur. *Arhivi*. Ljubljana; Arhivsko društvo Slovenije, 5(1-2): 43–45.
- Hawker, E. (2013).** Archival Information Literacy: An Opportunity to Appreciate Archives. *MSI 2013, Bentley Historical Library*. (Power Point). Dostopno na: https://miarchivists.files.wordpress.com/2013/06/hawkermaa_presentation.pdf.
- Hendry, J. (2007).** Primary sources in K-12 education : opportunities for archives. *The american archivist*. 70(1), 114–129.
- Himmelreich, B. in Zupanič, K. (ur) (2013).** *Slovenski arhivi se predstavijo*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- Hofgräff, D. (2016).** Arhivska pedagogija kao poticaj zajedničkog rada arhiva i škola. Zagreb: Život i škola: *Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. 62(2): 279–285.
- Horvat, M. (2013).** Razvoj pedagoške dejavnosti v slovenskih arhivih. *Atlanti, International Institute for Archival Science*, 23(2): 183–190. Dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BF342FMG>.
- Inovativna pedagogika 1:1. (2021).** Dostopno na: <https://www.inovativna-sola.si/> HYPERLINK "https://www.inovativna-sola.si/ (30.maj 2021).
- Jarosz, E. E. In Stephen, K. (2017).** Guided Resource Inquiries: Integrating Archives into Course Learning and Information Literacy Objectives. *Communications in Information Literacy*. 11(1): 204–220.
- Jelaš, D. (2013).** Mogućnost unapređenja suradnje arhiva i nastavnika povjesti u organizaciji izvanučioničke nastave. V Babić, Silvija ur. *Zbornik radova sa stručnog skupa 4. kongres hrvatskih arhivista: Arhivi i Arhivi i politika*. Opatija: Hrvatsko arhivističko društvo. 241–258.
- Kodrič-Budna N. in Pešak-Mikec, B. (2010).** Miška Mica v arhivu. Preserje: Morfem.
- Kocuvan, K. in Horvat, M. (2017).** Arhiv v kovčku na obisku v osnovni šoli. *Zgodovina v šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport: 25(1), 78–85.
- Link, R. (1989).** Archivpädagogik im Rahmen historischer Bildungsarbeit im Stadtarchiv Münster. V: *Archivpädagogik Berichte aus der Praxis*. Der Archivar. 42(4), 513–517.
- Lyons, M. (2002).** K-12 Instruction and Digital Access to Archival Materials, *Journal of Archival Organization*. 1(1). 19–34, DOI: www.doi.org/10.1300/J201v01n01_03.
- Malkmus, J. D. (2008).** Primary Source Research and the Undergraduate: A Transforming Landscape. *Journal of Archival Organisation* 6(1): 47–70. DOI: www.doi.org/10.1080/15332740802235125.
- Malkmus, J. D. (2010).** "Old Stuff" for new teaching methods: Outreach to history faculty teaching with primary sources. *portal: Libraries and the Academy*, 10(4), 413–435. DOI: <http://doi.org/10.1353/pla.2010.0008>.

- Masten, M. H. (1995).** Pedagoški pripomočki v arhivu. *Arhivi*. Arhivsko društvo Slovenije 18(1-2): 83–86.
- Masten, M. H. (2001).** Vzgoja uporabnika v dobrega raziskovalca (je včasih v rokah arhivskega delavca), V *Arhivi in uporabniki; Arhivi in zgodovinopisje*. 20. zborovanje. Ptuj: Arhivsko društvo Slovenije: 70–77.
- Murken, J. (2020).** Jens Murken Archivpädagogik und Historische Bildungsarbeit Gesammelte Beiträge zu Methode und Praxis. Bielefeld: agentur für alte und neue medien.
- Ministrstvo za kulturo RS. (2019).** *Strategija kulturne dediščine 2020–2023*. MK RS. Pridobljeno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf.
- Ministrstvo za kulturo. (2021).** Skupna poročila slovenskih javnih in cerkvenih arhivov. Skupna letna poročila o delu slovenskih javnih arhivov za leto 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018. MK RS. Pridobljeno na: http://arhiv.arhivispletisc.gov.si/si/o_arhivu/letni_programi_in_porocila/skupna_porocila_slovenskih_javnih_in_cerkvenih_arhivov/index.html.
- National Archives.** Dostopno na: <https://www.archives.gov/> (15. 5. 2021).
- Noll, G. A. (2014).** Teaching Archival Research Skills to Undergraduates. *History/Archives Capstones Collection*. Paper 2.
- OECD. (2018).** *The future of education and skills. Education 2030*, OECD Publishing, Paris.
- Osborne, K. (1986).** Archives in the Classroom. *Archivaria* 23: 16–40.
- Polak, A. (2016).** Sodobni koncepti učenja in poučevanja: »Poslanstvo sodobnega učitelja na poti do znanja: skupaj z učenci ali drug proti drugemu?« *Druga konferenca ravnateljev vzgojno – izobraževalnih zavodov*. Brdo pri Kranju: Zavod RS za šolstvo.
- Prelovšek, D. (2012).** Arhivi – zgodovinski spomin naroda. V Gostenčnik, Nina ur. *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja*. Radenci: Pokrajinski arhiv Maribor: 19–23.
- Robyns, C.M. (2001).** The archivist as educator: integrating critical thinking skills into historical methods instruction. *The american archivist*. 64(2): 363–384.
- School Education Framework. (2021).** Evropska spletna platforma za šolsko izobraževanje. Dostopno na: <https://www.schooleducationgateway.eu/sl/pub/resources/tutorials/digital-competence-the-vital-.htm>.
- Sentürk, B. (2013).** Use of the Archives in Education: Examples from abroad. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*. 4(1): 108–114.
- Slanček, G. (2015).** Arhivska pedagogija i rad s učenicima u Državnom arhivu u Slavonskom Brodu. *International Conference on the History of Records and Archives (ICHORA-7)*.
- Stopar, K., Kotar, M., Pejova, Z., Bartol, T. in Novljan, S. (2006).** *Izhodišča za uveljavljanje informacijske pismenosti na univerzah v Sloveniji*. Ljubljana. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije Sekcija za visokošolske knjižnice.
- Sturm, B. (2008).** Schüler ins Archiv! Praxis und Konzeption von Archivführungen für Schulklassen. (Diplomsko delo). Archivschule Marburg.
- Strategija kulturne dediščine. (2019).** Ministrstvo za kulturo. Direktorat za kulturno dediščino.
- TPS Quarterly. (2010).** Library of Congress. 3(1). Dostopno na: https://www.loc.gov/static/programs/teachers/about-this-program/teaching-with-primary-sources-partner-program/documents/historical_thinking.pdf (12. 12. 2021).
- Theimer, K. (2015).** Innovative Practices for Archives and Special Collections: Educational Programs. *A Journal of Rare Books Manuscripts and Cultural Heritage* 16(2):141–142.

- Učni načrt. (2011).** Program osnovna šola. *Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. (2011).** Program osnovna šola. *Družba*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. (2011).** Program osnovna šola. *Spoznavanje okolja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. (2008).** *Zgodovina*: gimnazija : klasična gimnazija : obvezni predmet (350 ur). Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo.
- UNESCO. (2003).** *The prague Declaration towards an Information Literacy Society*. UNESCO.
- UNESCO. (2006).** Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning.
- Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva in arhivih (UVDAGA).** Uradni list RS, št. 42/17. (4. 8. 2017).
- VdA** - Verband deutscher Archivarinnen und Archivare. (b.d.). Dostopno na: <https://www.vda.archiv.net/aktuelles.html> (20. 9. 2021).
- Vode, M. (2011).** Informacijska pismenost. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- Vuk-Bilić, L. (2018).** Metodološki okvir pedagoškega oblikovanja obrazovnih sadržaja u arhivima s ciljem aktivnijeg povezivanja sa zajednicom. Arhivi v službi človeka – človek v službi arhivov. Zbornik recenziranih prispevkov. Maribor: Alma Mater Europaea, ECM, Alma Mater Press. Št.3/2018(1): 187-200.
- Weiner, S. A., Morris, S. L. in Mykytiuk, L. J. (2015).** Archival Literacy Competencies for Undergraduate History Majors. Libraries Faculty and Staff Scholarship and Research. Paper 125.
- Wineburg, S. (2002).** Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. *The History Teacher. Society for History Education* 35(4): 546–547.
- Wosh, J. P., Hajo, C.M. in Katz, E. (2012).** Teaching Digital Skills in an Archives and Public History Curriculum. V *Digital Humanities Pedagogy. Practices, Principles and Politics*, ur. Brett D. Hirsch: 79–96.
- Yakel, E. (2004).** Information literacy for primary sources: creating a new paradigm for archival researcher education. OCLC Systems & Services: *International digital library perspectives*, Vol. 20 Iss 2 pp. 61–64.
- Yakel, E. in Torres, D. (2003).** AI: Archival Intelligence and User Expertise. *The American archivist* 66(1):51–78. DOI: www.doi.org/10.17723/aarc.66.1.q022h85pn51n5800.
- Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih.** (ZVDAGA). Uradni list RS, št. 30/06 in 51/14.
- Zgodovinski arhiv Celje. (2012).** Miška Mica je mejnik v arhivskem pedagoškem delu. Dostopno na: <https://zac.si/2012/5/31/miska-mica-jo-bo-ob-mednarodnem-arhivskem-dnevu-zbrisala-iz-arhiva-v-narodni-dom/>.

SUMMARY

THE CONCEPT OF EDUCATIONAL WORK IN ARCHIVES

Vladimir MILOŠEVIĆ

Alma Mater Europaea, ECM, Maribor, Slovenia

vladimir.milosevic@almamater.si

The purpose of this paper is to examine the pedagogical offer of the Slovenian public archives network with the aim of designing a concept for archival education for participants in the educational process. We will also define the archive as a modern educational environment and examine the pedagogical value of archival materials.

The author used the method of a questionnaire and a review of the archives' websites to examine the pedagogical offer of Slovenian archives. Through a study of the literature, the archive as a modern learning environment and the pedagogical value of archival materials was examined. Based on the results of research and study of literature, the concept of archival education was designed.

The pedagogical offer of Slovenian archives is recognizable, but not sufficiently exploited. Archive websites do not offer online resources for students and teachers. There is also a noticeable lack of standards and common guidelines for archival pedagogy, which is the main reason for the underutilization of the pedagogical potential of archives. The archives adapt their offer according to personnel, material conditions and their interests. They express their willingness to cooperate and to adapt the offer to the needs of education.

The educational potential of Slovenian archives and archival material is recognizable, but not sufficiently exploited, as it is limited to the mediation of cultural heritage and the promotion of archival activities. The condition for the effective use of the educational potential of archival material is its adaptation to the curricula and developmental level of students. It is also necessary to implement the workplace of archival educator, to include archival education in regular curriculum at all levels of education and to develop guidelines or standards that would unify the archival pedagogical activity. After meeting the requirements, the archive will become an effective learning environment and a reliable partner for educational system.